

Veileder for SFO-leder

Denne veilederen skal være en støtte for SFO-leder i arbeidet med inkludering av førskolebarna som starter på SFO.

Husk at det viktigste er å jobbe mot å skape en positiv og støttende atmosfære som hjelper barna med å føle seg trygge og klare for SFO-start. Tilpass aktivitetene etter barnas alder og behov, og vær åpne for innspill fra foreldre og barn for å forbedre overgangsprosessen.

Veilederen inneholder;

- ✓ tips og forslag til hvilke forberedelser man kan gjøre før sommeren
- ✓ tips og forslag til hvordan møte barna når de kommer på SFO for første gang
- ✓ for- og etterarbeid til kompetanseheving i *kompetansebanken*
- ✓ øvelser og aktiviteter til bruk med personalet
- ✓ tips til hvordan man kan bruke *aktivitetskassen*

Hva er det viktigste for at du skal ha det bra på SFO?

«Snille voksne som bryr seg»

- sitat 1. trinnselever (oktober 2023)

Rammeplan for SFO:

*SFO skal bidra til å skape en **god og trygg overgang fra barnehage til skole og SFO sammen med skolen og barnehagen, jf. opplæringsloven § 13-5 og barnehageloven § 2a.***

*Det er en fordel om barna får mulighet til å bli kjent med det fysiske miljøet og personalet i SFO før skolestart. Særlig for barn på 1. trinn som starter i SFO før sin første skoledag, spiller **SFO en viktig rolle i oppstartsfasen.***

*SFO skal støtte barna den første tiden for å bidra til at barna opplever **trygghet og tilhørighet.***

Utdanningsdirektoratet om overgangen fra barnehage til SFO:

*Det er viktig at også **personalet i SFO er med i samarbeidet** om overgangen frå barnehage til skule og frå heim til skule. Barnehagane kan samarbeide med SFO om ulike tiltak, som at barna får møtast i det nye miljøet sitt før skulestart.*

Også barn som ikkje går i barnehage, bør få vere med på dette. SFO må leggje til rette for leik og aktivitetar som gjer at barna blir kjende på tvers.

*Relasjonar, både barna imellom og mellom barna og dei vaksne, byggjer gjerne på felles interesser og erfaringar. At barna har nokre **felles erfaringar før dei byrjar i SFO**, kan gjere oppstarten tryggare.*

Felles erfaringar kan bidra til at alle barn har høve til å delta aktivt i eit nytt leikemiljø.

Initiativa barn tek i leik, byggjer gjerne på tidlegare erfaringar frå barnehage og heim. Derfor bør personalet i SFO ha ein viss kjennskap til leikeerfaringane dei nye barna har frå andre arenaer, og leggje til rette for at dei kan oppleve samanhengar mellom arenaene.

Innhold

Til SFO-leder	3
Før du går i gang	4
POSITIVT LEDERSKAP – NOEN TIPS:.....	4
Forberedelser	5
Samarbeid med barnehage	5
Samarbeid med skole	6
Samarbeid med foreldre/foresatte.....	7
Barnas medvirkning.....	8
Barnesamtaler	9
Fysiske forberedelser.....	9
Bli kjent med SFO	10
Forslag til møtepunkt i løpet av våren før SFO-start.....	10
Oppstart.....	11
Kompetanseheving i personalet	12
Manual til opplæringsøkter	12
La alles stemme bli hørt	12
Temaene	13
Aktivitetskassen.....	21
Temaene	21
Bli-kjent aktiviteter	21
Mestringsstrategier	22
Kommunikasjon og samarbeid	22
Inkludering og vennskap.....	22
Fellesskap	22
Forslag til bruk.....	23
Forslag til årshjul.....	24
Kildehenvisning:	26

Til SFO-leder

Denne veilederen er ment som en hjelp til deg i arbeidet med inkludering i SFO.

Hovedmålet med veilederen og de tilhørende ressursene er at barna som kommer rett fra barnehagen til SFO, skal oppleve en trygg og god overgang.

Materiellet vil likevel være egnet i møte med de eldre og mer erfarne SFO-barna.

Arbeidet med denne veilederen og tilhørende ressurser vil kunne bidra til å utvikle et profesjonsfellesskap og en god kultur på arbeidsplassen. Ved å utvikle en god kultur med felles forståelse og verdier vil det gi fordeler for både barn og voksne på SFO. Rammeplan for SFO skriver at *SFO skal være et **fellesskap** og en **lærende** organisasjon som jevnlig vurderer og videreutvikler sin praksis. SFO skal legge til rette for at hele personalet **reflekterer** over faglige og etiske spørsmål i tilknytning til rammeplanens **verdier** og innhold og hvordan de kan være **gode rollemodeller** for barna.* Gjennom arbeidet med dette materialet vil dere kunne jobbe systematisk med disse målene.

I veilederen finner du konkrete forslag til arbeidet med forberedelsene som skal gjøres før barna starter på SFO. Her finner du forslag til samarbeid med barnehage, skole og hjemmet, i tillegg til tips til fysiske forberedelser som kan gjøre overgangen tryggere og enklere for både barna og de SFO-ansatte.

De tilhørende ressursene består av en kompetansebank og en aktivitetsbank:

Kompetansebanken inneholder flere opplæringsøker med faglig påfyll og refleksjonsoppgaver som kan gjennomføres med personalet på SFO-møter. I veilederen finner du en oversikt over hva du trenger til hver enkelt økt, og hvilket etterarbeid som bør gjennomføres slik at opplæringen kommer til nytte i hverdagen. Manus og oppgaver finner du i notatene i hver presentasjon.

Aktivitetsbanken består av korte og noen mer tidkrevende aktiviteter som har fokus på samarbeid, medvirkning, fellesskap og inkludering. Aktivitetene kan brukes systematisk eller noe mer sporadisk etter behov og ønske. Vær oppmerksom på at noen av aktivitetene fungerer best å gjøre etter at man har gjennomført tidligere aktiviteter under samme tema.

Før du går i gang

Å bygge et godt fellesskap og en positiv kultur på arbeidsplassen, starter med deg som leder.

I all hovedsak handler det om å skape trygge og gode relasjoner i personalet. Det betyr ikke at alle er ment å ha et nært og personlig vennskap på fritiden, men at alle har en forståelse for hverandre og er trygge på at de blir møtt på en respektfull måte uavhengig av hvem de skal samarbeide med.

Se gjerne videoen fra udir (4 min) hvor Ingrid Lund snakker om inkluderende kultur:
<https://vimeo.com/556142364>

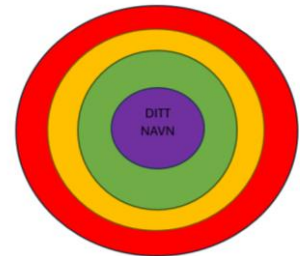
Relasjonen du som leder har med dine ansatte har en stor betydning for hvordan du kan jobbe med utvikling og kultur på arbeidsplassen. Om du ønsker å bygge en trygg og god personalkultur, er det i stor grad avhengig av at de ansatte har en trygg og god relasjon til deg. Det kan være nyttig å bli oppmerksom på hvilken relasjon du har med de ulike ansatte, og da kan relasjonssirkelen være et godt verktøy.

Slik bruker du sirkelen:

Skriv ditt eget navn i midten.

Tenk på de SFO-ansatte, og skriv navnene der de passer i skissen.

- **Trygghetssonen:** Medarbeidere du er trygg på at du per i dag har en god relasjon til.
- **Risikosonen:** Medarbeidere du har en usikker / noe problematisk relasjon til
- **Faresonen:** Medarbeidere du per i dag har problematisk / meget usikker relasjon til.

På sfonett.no ligger det et verktøy som kalles «relasjonsbasert ledelse» om du ønsker å jobbe videre med ledelsesutvikling.

POSITIVT LEDERSKAP – NOEN TIPS:

- Vær imøtekommende og interessert i alle
- Vis positive forventninger: "Så interessant å høre hva dere mener"
- Gi kollektiv ros: "Dere er så entusiastiske og morsomme å samarbeide med!"
- Løft fram situasjoner der gruppen viser styrke, kreativitet og samarbeid
- Vær avslappet og le sammen med gruppen
- Lytt med innlevelse og engasjement, også til de synspunkter og ideer som avviker fra dine egne
- Vær positiv og engasjert
- Gi alle rom for å prate, bruk arbeid i par og smågrupper eller metoder som fordeler ordet mellom alle. Lær deg å stoppe de mest taleføre på en hyggelig måte
- La ikke deltakerne avbryte hverandre eller kommentere hverandre negativt
- Om noen misforstår en instruksjon, ta på deg ansvaret - "Unnskyld, jeg uttrykte meg litt uklart"
- Bestreb deg på å få hver enkelt til å fremstå i et positivt lys og føle seg verdsatt av deg som leder
- Let etter styrker hos den enkelte, og vis at du ser det
- Ha tro på at alle har noe å bidra med – det merkes!
- Vær deg selv, del av deg selv – da oppfordrer du andre til det samme

Forberedelser

Denne delen av veilederen inneholder forberedelser ment å gjennomføre i forkant av at barna starter på SFO. Det er konkrete forslag til hva som kan og bør gjøres, og hvordan det kan gjennomføres. Forslagene er satt sammen på bakgrunn av forskning, erfaring og innspill fra ansatte i SFO og med utgangspunkt i tanken om at trygge voksne gir trygge barn, som igjen gir tryggere voksne.

Samarbeid med barnehage

I følge rammeplanen for barnehage skal barnehagen mellom anna bidra til at barna får bli kjende med kva som skjer i skulen og SFO. Det er viktig at også personalet i SFO er med i samarbeidet om overgangen frå barnehage til skule og frå heim til skule. Barnehagane kan samarbeide med SFO om ulike tiltak, som at barna får møtast i det nye miljøet sitt før skulestart. Også barn som ikkje går i barnehage, bør få vere med på dette. SFO må leggje til rette for leik og aktivitetar som gjer at barna blir kjende på tvers. (udir, juli 2023)

Rammeplan for SFO:

*SFO skal bidra til å skape en **god og trygg overgang** fra barnehage til skole og SFO sammen med skolen og barnehagen.*

Det er en stor overgang fra barnehage til SFO og skole for barna. Barna «mister» trygge voksne som de har skapt gode relasjoner med gjennom de fleste årene av sine liv, i tillegg til kjente rammer og rutiner og noen ganger også venner som fortsetter i barnehagen eller begynner på en annen skole. Dette kan oppleves overveldende og skremmende, men samtidig starter en ny epoke i livet med mulighet for nye relasjoner, nye venner og utvikling.

SFO har en viktig rolle i arbeidet med å gjøre denne overgangen til en positiv og spennende opplevelse for barna. Gjennom et godt samarbeid med barnehagen har de ansatte i SFO en unik mulighet til å ta med seg noe av det kjente og trygge fra barnehagen inn i den nye og ukjente SFO-hverdagen.

Forslag til måter å samarbeide med barnehagene:

- SFO-leder tar kontakt med barnehagene i god tid og åpner for dialog om mulige møtepunkter gjennom våren før skolestart.
 - Det er nyttig om dette blir en del av et årshjul eller lokale planer slik at det gjennomføres på faste tidspunkter hvert år. Dette gjør det enklere å følge opp og sikrer at det blir en del av rutinene for både SFO og barnehagene. Man unngår på denne måten at møtepunktene blir personavhengig.
- SFO-leder og baseleder (for neste års skolestartere) deltar på overføringsmøter med barnehagen
 - Det er viktig at denne informasjonen fra møtet viderefremmes på en god og tydelig måte til alle ansatte i SFO.
 - Foreldre/foresatte forventer at informasjonen som blir gitt på disse møtene, kommer frem til de personene som møter barnet direkte. Denne informasjonsflyten vil være betydningsfull for samarbeidet med foreldre/foresatte.
- SFO-ansatte besøker barnehagen og blir kjent med barna på deres arena
 - Dette vil også kunne bidra til;
 - en tettere dialog og relasjon mellom de ansatte i SFO og barnehage
 - en bedre forståelse for hvordan barnehagene jobber

- mulighet for å lære aktiviteter/leker som barna kjenner godt, og som SFO-ansatte kan bruke sammen med barna når de starter på SFO
- SFO inviterer til besøksdager for barnehageansatte og førskolegrupper;
Det er viktig at alle skolestartere blir invitert – uavhengig om de er påmeldt SFO eller ikke.
 - Dette vil kunne bidra til;
 - en tettere dialog og relasjon mellom de ansatte i SFO og barnehage
 - mulighet for å lære aktiviteter/leker som brukes mye på SFO og som barnehagen kan gjennomføre sammen med barna i barnehagen og på den måten gjøre barna bedre kjent med det som møter dem i SFO
 - Forberedelse til besøksdager:
 - SFO planlegger noen aktiviteter/leker som brukes mye på deres SFO.
 - Barnehagen kan planlegge aktiviteter som barna kjenner til, og ta disse i bruk på en ny arena.

Samarbeid med skole

Rammeplan for SFO:

SFO bør samarbeide med skolen for å skape en best mulig helhet i hverdagen for barna.

SFO og skole dekker store deler av hverdagen til barna. Likevel er det et skille i overgangen fra skole til SFO. Det er to ulike rammeverk de ansatte skal forholde seg til, som fører til ulike forventninger og krav til barna, og de ansatte.

Det er ikke uvanlig at spesialpedagogiske ressurser blir igjen på skolen, mens barnet og behovene forflytter seg til SFO. Dette skaper andre utfordringer for både barnet og de ansatte på SFO, og det er viktig at informasjonsflyt og kompetanseutvikling er en prioritering slik at barnet får et helhetlig så godt tilbud som mulig tilpasset deres behov og tilgjengelige ressurser.

Forslag til måter å skape samarbeid med skolen:

- Finn møtetidspunkter som fungerer både for skoleansatte og SFO-ansatte, f.eks.;
 - Arbeidslunsj en dag i uken
 - Samarbeidstid mens barna er med faglærer e.l.
- Jobb med å utvikle et fellesskap på tvers av skole og SFO
 - Gi skolepersonalet opplæring i arbeidet og kompetansen i SFO, ved f.eks.;
 - God informasjon og «reklame» om jobben som gjøres
 - La SFO-ansatte dele sine kunnskaper og opparbeidede ferdigheter gjennom små, organiserte erfaringssamlinger/deleøkter
 - Gi SFO-ansatte tilgang på opplæring sammen med skoleansatte
 - Felles pauserom og oppfordring til å spise lunsj sammen
- Felles ukeplan for 1. trinn
 - Skoledagen og SFO-dagen på samme plan
 - På denne måten får ansatte i skolen og SFO bedre innsikt over hverandres arbeid og planer, og barna (og foreldre) får en helhetlig oversikt over hverdagen.
- Sett av fast samarbeidstid med SFO-ansatte, skoleledelse og ressurspersoner som spesialpedagog, miljøarbeider, sosiallærer eller andre roller som har god kjennskap til barna
 - På denne måten kan SFO og skole få et helhetlig bilde av barna og kan gi barna et helhetlig godt tilbud

Samarbeid med foreldre/foresatte

Rammeplan for SFO:

SFO skal legge til rette for god dialog og samarbeid med foreldrene.

SFO skal gi foreldrene informasjon om tilbudet, avklare gjensidige forventninger og legge til rette for at foreldre kan bidra i arbeidet med å videreutvikle kvaliteten.

SFO skal samarbeide med hjemmet og skolen for å legge til rette for at de daglige overgangene mellom de ulike arenaene blir gode. SFO bør samarbeide med skolen for å skape en best mulig helhet i hverdagen for barna.

Overgangen fra barnehage til SFO og skole kan oppleves utrygg både for barn og foreldre. Barna har gjerne vært i barnehagen i mange år allerede, og foreldrene er godt kjent med personalet og rutinene her. Det er ofte tett dialog med de ansatte i barnehagen både ved levering og henting av barnet. Nå skal barnet på en ny arena med færre voksne og andre rutiner og rammer enn tidligere. Dette kan gjøre foreldre bekymret for hvordan denne neste epoken i barnets liv vil oppleves. Usikre foreldre vil i stor grad smitte over på barnas trygghet, spesielt hvis det er vanskelig for foreldre å gi barna gode svar og trygghet i overgangen.

Dialog og samarbeid med foreldre er en viktig del av arbeidet som skal gjøres for å skape en best mulig overgang fra barnehage til SFO. God informasjon til foreldrene og mulighet for å bli kjent med ansatte og SFO-lokalene før oppstart, vil gi kunne gi en positiv opplevelse og skape trygghet i overgangen.

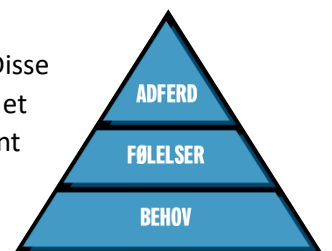
Forslag til måter å skape dialog og samarbeid med foreldre:

- SFO-leder og SFO-ansatte for skolestartere deltar på foreldremøte for 1. trinn på våren. Målet for deltakelsen er å:
 - Presentere seg selv, og SFO-hverdagen
 - Avklare ønsker og forventninger til foreldrene
 - Lag gjerne en presentasjon med informasjon om deres SFO, arbeidet dere gjør og hvorfor, kort innføring i rammeplanen o.l.
 - Se presentasjonsforslag fra Jåtten SFO som kan redigeres og tilpasses
 - Gi rom for at foreldrene kommer med sine forventninger til SFO gjennom f.eks. grupperefleksjoner eller en anonym tilbakemeldingsmetode (f.eks. mentimeter.com)
 - Det kan være nyttig at dere gjennomgår forventningene i fellesskap på slutten av møtet slik at eventuelle misforståelser kan oppklares med en gang. Alternativt kan dere ta med tilbakemeldingene når dere skriver informasjonsskrivet til foreldrene før sommeren, slik at eventuelle misforståelser oppklares før oppstart.
- Sette av faste tidspunkt i ukene før sommeren hvor SFO-leder/baseleder er tilgjengelig for foreldre som ønsker mer informasjon om SFO, eller ønsker å komme innom og hilse på.
- SFO-leder og baseleder deltar på overføringsmøter med barnehagen og oppretter dialog med foreldre til barn som har behov for ekstra tilrettelegging.
- Åpen-SFO for alle skolestartere en eller flere ettermiddager på våren (f.eks. fra 16:30 – 17:30)
 - Gjennomfør en typisk «SFO-dag» hos dere hvor barn og foreldre deltar og blir kjent med både SFO-lokalene, ansatte og deres rutiner.
- Invitere foreldrene og barna på f.eks. sommeravslutning hvor det legges til rette for å bli kjent med andre foreldre og de SFO-ansatte i en uformell setting.
- Send ut enkelt og tydelig informasjonsbrev til foreldre sammen med påmeldingskjema.

- Brevet bør være kort og konkret, og positivt
- Innhold bør blant annet være;
 - Åpningstider og oppmøtested, gjerne med et enkelt kart over området
 - Informasjon om levering og henting
 - Hvordan dere ønsker kommunikasjon med foreldrene
 - Telefonnummer, e-post, andre digitale kommunikasjonsplattformer
 - Ansatte som barna vil møte først (gjerne med bilde)
 - Timeplan med oversikt over dagen med aktiviteter og måltid
 - En ønskeliste som barna fyller ut sammen med foreldrene. Denne kan de sende tilbake til SFO slik at den kan brukes i SFO-møter for å ta imot barna best mulig. (se mer under *Barns medvirkning*).
- Sende ut et «Bli-kjent-skjema» som foreldre og barn kan fylle ut sammen (se vedlegg for forslag til skjema).
 - Det kan være fint om dette skjemaet leveres før barnet starter opp slik at dere på SFO-møtene før sommeren kan bruke tid på å bli litt bedre kjent med hvert barn.
 - Dette kan være skjema som barna skal tegne og fylle ut selv, og på den måten kan de brukes som en kunst-vegg når barna kommer på SFO, hvor både voksne og barn kan bli bedre kjent med hverandre gjennom tegningene.

Utfordrende samarbeid

Noen ganger kan enkelte foreldre uttrykke både sterke meninger og sterke følelser. Disse foreldrene kan det være utfordrende å møte på en god måte, som legger til rette for et videre godt samarbeid. Det er viktig at dere har snakket sammen i personalet i forkant om hvordan dere skal møte disse foreldrene på best mulig måte. Det kan være lurt å ha med seg forståelsen fra denne følelsekantene og vite at det ligger et behov hos foreldrene bak den atferden de viser, og hvordan man på best mulig måte kan imøtekomme dette behovet uten at dette går utover alle SFO-barnas behov.

Tips:

- Jobb med ulike caser i personalgruppa på forhånd og bli enige om hvordan dere ønsker å møte foreldre på best mulig måte.
- Gjennomfør økten «Møte med foreldre» (utvikles ved behov) for å skape en felles forståelse og holdning i møte med foreldre.
- Jobb med anerkjennende kommunikasjon, også i møte med foreldre.

Barnas medvirkning

Barnekonvensjonen artikkel 12 gir barnet rett til å si sin mening og bli hørt. Art. 12 skal fremme barnets beste og barnets beste skal normalt ikke begrense retten til å bli hørt. I opplæringsloven 9 A-8 er elevdeltagelse i forhold til skolemiljøarbeidet regulert. Der står det blant annet at elevene skal engasjeres i planlegging og gjennomføring av det systematiske arbeidet for helse, miljø og sikkerhet ved skolen. Bestemmelsen gjelder også for skolefritidsordningen (udir – regelverk for SFO).

På Strand SFO i Sortland kommune får barna fylle ut en ønskeliste sammen med foreldrene sine før de begynner på SFO. Her kan de skrive matønsker, turønsker, hvilke aktiviteter de liker å holde på med ute og inne, og hva de ønsker seg av leker på SFO.

Dette er en fin måte å vise barna at de er ønsket og at deres tanker og forslag er viktige for de voksne på SFO.

Ønskelistene må jobbes med i personalet før oppstart, og det må tilrettelegges slik at barna opplever at de har blitt tatt på alvor. Det betyr ikke at alle ønsker skal være innfridd første SFO-dag, men f.eks. kan det stå på månedsplanen at akkurat dette barnets favorittrett blir servert om noen uker.

BARNAS ØNSKELISTE FOR SFO	
MATØNSKE (Hva ønsker du til varmmat på fredager)	TURØNSKE (Forslag på hvor vi kan gå på tur)
FORSLAG TIL AKTIVITET (Hvilke aktiviteter liker du å holde på med inne og ute)	LEKEØNSKE (Hva ønsker jeg at SFO skal kjøpe til SFO)

SFO-nett / Strand SFO

Barnesamtaler

I oppstarten på SFO kan det være fint med noen korte møter med hvert enkelt barn hvor den voksne kan få vite hvordan barnet trives og om de har noen å leke med. Samtidig kan barnet bli litt bedre kjent med den voksne. Et lite stoppunkt hvor den voksne har tid og fokus på det ene barnet. Dette gir også muligheter for barnet å medvirke.

Les gjerne mer om gjennomføring av barnesamtaler her: [Barnehagepersonalet bør få praktisk trening i å gjennomføre barnesamtaler \(utdanningsnytt.no\)](http://utdanningsnytt.no)

Fysiske forberedelser

Når det nærmer seg sommerferie og SFO-start like etter ferien, er det lurt å begynne på de fysiske forberedelsene. Barna vil oppleve større grad av tilhørighet, trygghet og fellesskap i overgangen når de kjenner igjen materiell og lekeutstyr, og opplever å finne navnet sitt flere steder på SFO.

Ha tydelig og visuelle planer som gir barna en trygg ramme og struktur.

Dette er enkle grep som bidrar til at barnet får en følelse av at de er ønsket på den nye arenaen.

- Samarbeid med barnehagen om hvilket lekeutstyr og materiell som brukes, og vurder om det er noe som kan være likt for barnehage og SFO slik at barna opplever gjenkjennelighet i overgangen fra barnehagen
- Gjør barnas navn synlig på SFO, f.eks.;
 - Navnelapper på garderobeplass
 - Egen kopp/glass med navn på
 - Egen hylle/skuff med navn
 - Refleks-vest med navn
 - Bilder med barnas navn på veggen
 - Navn på plassen i samling e.l.
- Heng opp oversikt over barn og voksne på SFO;
 - Bilder eller tegninger av barn og voksne på SFO – med navn
 - Det kan være en vegg med alles bilder, delt inn i gruppetilhørighet eller liknende.
- Det er viktig at barna allerede har fått sin egen garderobeplass når de starter på SFO
 - Denne bør være godt merket med navn og gjerne et bilde, et symbol eller annet for lett gjenkjennelighet
- Lag en visuell og oversiktlig plan over dagen / uken som er enkel for barna å forstå.
 - I planen bør det være inkludert fri lek og annen valgfrihet

- Planen kan være fin å sende hjem før oppstart slik at barn og foreldre vet hva de møter når de kommer på SFO for første gang

Bli kjent med SFO

Det viktigste i overgangen mellom barnehage og skole er å skape gode relasjoner til barna. Det er nødvendig å sette av tid til å bli kjent med det enkelte barnet for å bygge videre på de erfaringene, kunnskapen og ferdighetene barnet har fra barnehagen. Det kan bidra til å trygge barnet i overgangen, og relasjonsbyggingen bør starte mens barna fortsatt er i barnehagen og fortsette når barna begynner på SFO.

Rammeplan for SFO:

*Det er en fordel om barna får mulighet til å **bli kjent med** det fysiske miljøet og **personalet i SFO før skolestart**. Særlig for barn på 1. trinn som starter i SFO før sin første skoledag, spiller SFO en viktig rolle i oppstartsfasen. **SFO skal støtte barna den første tiden for å bidra til at barna opplever trygghet og tilhørighet.***

Lek er en viktig inngangsport i møte med barna. Lek er barns måte å kommunisere, skape relasjoner og utvikle seg på. SFO med et godt lekemiljø og ansatte som leker vil være betydningsfullt for hvilken opplevelse barna får når de begynner på SFO.

*Initiativa barn tek i leik, byggjer gjerne på tidlegare erfaringar frå barnehage og heim. Derfor bør personalet i SFO ha ein viss **kjennskap til leikeerfaringane dei nye barna har** frå andre arenaer, og leggje til rette for at dei kan oppleve samanhengar mellom arenaene (udir).*

Forslag til møtepunkt i løpet av våren før SFO-start

- Åpen-SFO for alle skolestartere en eller flere ettermiddager på våren (f.eks. fra 16:30 – 17:30)
 - Gjennomfør en typisk «SFO-dag» hos dere hvor barn og foreldre deltar og blir kjent med både SFO-lokalene, ansatte og deres rutiner.
- SFO-ansatte besøker barnehagen og blir kjent med barna på deres arena
- SFO inviterer til besøksdager for barnehageansatte og førskolegrupper;
Det er viktig at alle skolestartere blir invitert – uavhengig om de er påmeldt SFO eller ikke.
 - Forberedelse til besøksdager:
 - SFO planlegger noen aktiviteter/leker som brukes mye på deres SFO.
 - Barnehagen kan planlegge aktiviteter som barna kjenner til, og ta disse i bruk på en ny arena.
- Invitere foreldrene og barna på f.eks. sommeravslutning hvor det legges til rette for å bli kjent med andre foreldre og de SFO-ansatte i en uformell setting.

Fadderne

På skoler hvor man har en fadderordning kan det være en ressurs å bruke faddere som en del av planlegging av besøksdager, og det kan være fint å ha noen faddere som er med på selve besøksdagen og arrangerer aktiviteter. På denne måten får de nye skolebarna et positivt møte med de større barna på skolen i trygge rammer med kjente voksne. I tillegg kan fadderne bidra med gode innspill i planleggingsprosessen og være en støtte for de voksne både med praktiske forberedelser og gjennomføring.

Forslag til aktiviteter ligger i Aktivitetskassen under «Bli kjent».

Oppstart

De fleste skoler gjør stor stas på barnas første dag på skolen gjennom seremonier og opprop. Hadde det ikke vært fint å vise at SFO-start også er en viktig og spennende overgang for barna gjennom en form for SFO-seremoni?

I og med at barna sjelden starter samtidig på SFO, kan det være utfordrende å arrangere en felles SFO-markering. Likevel finnes det kreative måter å gjøre SFO-starten ekstra spesiell for både barn og foreldre.

Forslag til måter å gjøre SFO-starten ekstra spesiell:

- Inviter foreldre og barn til en felles seremoni før oppstart, hvor ansatte på SFO tar imot barn og voksne med opprop og applaus før man samles på SFO-basen for en kort samling. Dette kan f.eks. gjøres i forbindelse med innskriving på skolen eller besøksdager før sommeren.
- Planlegg en fast seremoniell rutine for det enkelte barn når de kommer sin første dag på SFO.
 - Dette kan f.eks. være at barnet får en fysisk og konkret overrekkelse i form av en hatt eller en kopp e.a. med navnet sitt på.
 - Det kan lages en rød løper inn mot SFO-basen hvor barnet møtes av en ansatt som gjør ekstra stas på barnet på den røde løperen.
 - Her kan man f.eks. spille passende musikk når det kommer et nytt barn. Vær obs på at noen barn kan oppleve denne oppmerksomheten som ubehagelig så det er lurt at man har hatt gode bli-kjent-dager i forkant, og at selve seremonien tilpasses slik at det oppleves fint og trygt for alle.
 - Det kan henge en plakat eller et banner som ønsker barna velkommen.
 - Innredning og pynt på SFO-basen kan vise barnet at det er stor stas å begynne på SFO.
 - Legg en plan for spennende aktiviteter og mat som gjør dagen(e) litt ekstra spesiell.

Kompetanseheving i personalet

I Rammeplan for SFO er *kvalitetsutvikling* et eget tema. Det må legges til rette for å skape et godt fellesskap og en god kultur på arbeidsplassen. Ledelsen må sette av tid til å refleksjon og samarbeid for å utvikle et godt profesjonsfellesskap.

Rammeplan for SFO:

*Eier skal legge til rette for at SFO har muligheter til å planlegge og evaluere virksomheten, **drive kompetanseheving og reflektere** over innhold og arbeidsmåter.*

*SFO skal være et fellesskap og en lærende organisasjon som jevnlig vurderer og videreutvikler sin praksis. SFO skal legge til rette for at hele **personalet reflekterer over faglige og etiske spørsmål** i tilknytning til rammeplanens verdier og innhold og hvordan de kan være gode rollemodeller for barna.*

*En viktig del av arbeidet med kvalitetsutvikling er at personalet, med bakgrunn i sine erfaringer fra det daglige arbeidet i SFO og gjennom observasjon av barns daglige lek og aktiviteter, kan **reflektere og utvikle sin kompetanse og videreutvikle virksomhetens praksis.***

Manual til opplæringsøkter

I kompetansebanken ligger det opplæringsøkter med ulik tematikk som er relevant for SFO. Det er lagt opp til at øktene skal kunne gjennomføres på mellom 45 og 60 minutter.

Til hver økt er det en Power-Point-presentasjon med et manus i notat-feltet.

Det er lagt opp til varierte økter med faglig påfyll, refleksjoner, øvelser og konkrete oppgaver for å legge planer for veien videre.

Manual til opplæringsøkter er inndelt etter tema hvor det står beskrevet hva som kreves av konkrete forberedelser til hver økt, og forslag til etterarbeid.

I tillegg kreves det at du som skal lede opplæringsøkten, har satt deg inn i Power-Point-presentasjonen og medfølgende notater slik at du er godt forberedt for gjennomføringen, og at tidsbruken blir fordelt best mulig.

La alles stemme bli hørt

Tenk gjennom hvordan du vil dele inn i grupper og/eller par på best mulig måte slik at alle føler seg trygge til å bidra i refleksjonsoppgavene og øvelsene. Det vil også være refleksjoner i fellesskap hvor det er lurt å ha tenkt gjennom hvordan alles stemme kan bli hørt og/eller synliggjort, f.eks. ved å skrive ned sine tanker om man ikke ønsker å ta ordet i plenum.

En personalgruppe er mangfoldig, både i form av utdanning, erfaring og språklig bakgrunn mm. Det kan være utfordrende å finne riktig nivå i opplæringen med tanke på begrepsbruk, tidsbruk for gjennomgang av fagstoff og tilrettelegging for at alle skal føle seg inkludert.

Opplæringsøktene legger i stor grad opp til samtale rundt hovedbegrepene i hver økt, hvor målet er å få en felles forståelse i personalgruppa for ord og begreper som brukes i og om SFO-hverdagen. Det er viktig at du som leder økten, er tett på og følger opp denne prosessen godt for å kunne vurdere i hvilken grad alle har fått en felles forståelse.

Forslag til tilfeldig gruppeinndeling:

- Still opp etter fødselsmåned og tell 1-2-3 osv. hvor hvert tall er en gruppe. Enerne samler seg rundt et bord, toerne samler seg etc... Om man ønsker kan de lage rekken uten å bruke ord – dette kan skape litt humor og god

stemning.

- Alle trekker en lapp med et tall/farge/bilde av et dyr e.l. og finner de andre som har trukket det samme og så blir de en gruppe.
Om man ønsker, kan dere mime det som er på lappene for å finne hverandre.

Temaene

Temaene for øktene er hentet fra Rammeplan for SFO, og innspill og ønsker fra ansatte i SFO om hvilke temaer de ønsker kompetanseheving innenfor.

Øktene er bygd opp med noe teoretisk forankring gjennom presentasjon eller forelesning fra SFO-leder. Videre jobbes det med tematikken gjennom ulike øvelser og refleksjonsoppgaver slik at alle deltakerne skal kunne bidra aktivt.

Målet for øktene er å få en felles forståelse og et felles verdigrunnlag for å skape en god profesjonskultur i personalet. I tillegg er det lagt opp til at man finner konkrete løsninger og/eller arbeidsmetoder man ønsker å prøve ut.

Temaene som (pr. nå) er laget opplæringsøkter med egne presentasjoner på er:

- *Profesjonsfelleskap og kultur på arbeidsplassen*
- *Overgang fra barnehage til SFO*
- *Trygge voksne (3-delt økt)*
- *Inkluderende fellesskap*
- *Lekens nytteverdi og egenverdi*
- *En plass for alle*
- *Barns medvirkning*
- *Sosial kompetanseheving mot utenforskap*

Profesjonsfelleskap og kultur på arbeidsplassen

I denne økten er målet å jobbe for et godt profesjonsfelleskap og en god kultur på deres SFO. Det er ulikt fra arbeidsplass til arbeidsplass hvordan det er jobbet med dette tidligere, og som leder må du vurdere i hvor stor grad du må ta styring over inndeling av grupper og tilrettelegging for at alle skal få sagt sin mening og bli hørt.

Å jobbe med en god arbeidskultur og profesjonsfelleskap er et langsiktig og kontinuerlig arbeid. Denne økten er kun en start for å få søkelys på tematikken og finne noen felles holdninger og ønsker for arbeidsmiljøet hos dere. Det må jobbes videre med dette på møter og i hverdagen for å utvikle en god kultur og et profesjonsfelleskap på arbeidsplassen.

Kulturen i personalet, eller *organisasjonskultur*, omfatter de **felles verdier, normer og virkelighetsoppfatninger som utvikler seg blant de ansatte**. Verdier er det som oppfattes som viktig og verdt å streve etter, mens normer viser til hva som anses som akseptabelt og uakseptabelt når det gjelder holdninger, handlinger og atferd. Virkelighetsoppfatninger hjelper folk til å forstå det som skjer i og omkring organisasjonen, for eksempel hva som kan oppfattes som sant og usant. Kulturen kan gi medlemmene i organisasjonen en **felles identitet, fremme kollektivt engasjement og øke stabiliteten i det sosiale systemet en organisasjon utgjør** (snl.no).

Et profesjonsfelleskap tar beslutninger basert på **forskning, erfaringer, barns stemme og annen relevant kunnskap**, og gjennom felles **refleksjoner og vurderinger** av hva som til enhver tid er det

beste for den barnegruppen man har ansvar for.

Dette vil dere også jobbe med gjennom de andre opplæringsøktene, uten at begrepet «profesjonsfellesskap» brukes eksplisitt.

*Et profesjonsfellesskap er også et profesjonelt **relasjonsfellesskap**. I likhet med andre relasjoner må også profesjonelle relasjoner pleies for å ha gode vilkår. Det betyr ikke at man må utvikle vennskapelige relasjoner eller at alle skal være enige om hvordan enhver oppgave best kan løses, men det krever at den enkelte investerer og tar aktivt del i den profesjonelle relasjonen og i samarbeidet.*

*Dette skjer ved at **hver og en påtar seg ansvar og yter en innsats** for å løse de oppgaver som fellesskapet står overfor. For at en profesjonell relasjon skal fungere, krever det at man investerer tid, tar andres meninger og synspunkter på alvor, og at man tenker over hvordan man selv virker på arbeidsprosessene og på sine kollegaer (Tronsmo, E., 2022).*

Forberedelser:

Du trenger post-it-lapper og noe å skrive med.

Etterarbeid og oppfølging

Det er laget flere forslag til case-oppgaver som dere kan bruke på senere SFO-møter for å fortsette refleksjonen og samarbeidet i personalet. Disse ligger i presentasjonen «Øvelser og oppgaver».

Se på punktene som kom frem under gruppeoppgaven (slide 4) om hva som kan bidra til en bedre kultur og fellesskap i personalet. Lag selv, eller gi noen i oppdrag, å lage en fin plakat med de overordnede punktene som kan henge synlig og tilgjengelig på f.eks. pauserommet.

Gjennomgå plakaten og tipsene med personalet på neste møte, og ta dem frem med jevne mellomrom.

Trekk gjerne frem noen punkter som dere ønsker å jobbe spesielt med fremover.

Hvordan kan dere jobbe med å nå disse målene, utenom møtetid?

Tenk på aktiviteter og oppgaver som dere kan gjøre i løpet av en arbeidsdag som kan styrke en positiv kultur og samhold i personalet, og gi noen i oppdrag å gjennomføre disse.

- Forslag til aktiviteter og oppgaver som kan bidra til positiv endring i kultur og arbeidsmiljø;
 - ❖ La ansatte holde «kurs» for barna og de andre voksne i noe de er gode på.
 - f.eks.: sjakk, sang, idrett, tegning, Harry Potter, Donald, trylling etc.
 - ❖ Ha *hemmelig venn* hvor de ansatte trekker navn på en kollega og skal gi vedkommende ekstra hyggelig oppmerksomhet i en gitt periode.
 - Pass på at alle har en *hemmelig venn* i hele perioden
 - ❖ Ha enkle tema-dager for de voksne:
 - Oransje-dag hvor alle ansatte har på seg noe oransje
 - Boyband-dag hvor alle spiller / synger boyband-sanger
 - Bakvendt-dag hvor alt er bakvendt
 - Latter-dagen hvor alle skal fortelle vitser og få hverandre til å le
 - Komplement-dagen hvor alle skal gi hverandre komplement
 - Ikke-si-ordet-dagen hvor alle skal unngå et utvalgt ord (f.eks. SPILLE eller NÅ)
 - ❖ Gi to ansatte i oppgave å bytte roller en dag.
 - Velg hvem som skal bytte med hvem og gi de tid til å forberede seg.
 - Dette kan være en fin måte å bli kjent med, og forstå hverandre og hverandres roller og måten man gjennomfører oppgaver på.

- ❖ Lag en forslagskasse hvor du oppmuntrer ansatte til å legge forslag til rare og morsomme ting som dere kan gjøre sammen, enten bare i personalgruppa eller også med barna.
 - Bruk forslagene på møter eller i SFO-tiden.
- ❖ Heng opp bilder av de ansatte med plass til å skrive ved siden av eller under. Gi alle ansatte i oppdrag å fylle på med fine ting om hverandre i løpet av en periode.
 - Her kan man velge å være helt anonym og kun skrive når ingen ser.
 - Pass på at det kommer komplementer på alle bildene, og SFO-leder skriver også.
 - Et alternativ er å kun henge opp bilder av en og en ansatt, og så er dette f.eks. «ukas ansatt» som får ekstra mye positive tilbakemeldinger i den perioden.
- ❖ Gi to eller tre ansatte i oppgave å planlegge en enkel, felles aktivitet for hele SFO (eller hele trinn). Velg hvem som skal samarbeide og gi de noe tid til å forberede seg.
 - Dette kan være en fin måte å bli kjent med, samarbeide og lære av hverandre

Overgang fra barnehage til SFO

Denne økten skal vi jobbe konkret med overgangen fra barnehage til skole.

Personalet skal samarbeide og reflektere for å finne løsninger for hvordan dere best ønsker å forberede og ta imot barna fra barnehagen.

Forberedelser:

Dere trenger ark og noe å skrive med.

I løpet av økten skal du dele personalet inn i grupper på 3-4 personer.

Lag en plakat/A3-ark til hver gruppe på forhånd. Del plakaten/arket i fire deler.

Skriv en overskrift på hver del;

Møte med foreldre, forberedelser, fysiske rammer og relasjonsarbeid.

Møte med foreldre	Forberedelser
Fysiske rammer	Relasjonsarbeid

Etterarbeid og oppfølging

Samle inn arkene/plakatene med innspill fra personalet.

Lag en konkret plan for arbeidet med overgangen fra barnehage med utgangspunkt i innspillene fra personalet. Ta med både tidsperspektiv, frister og hvem som har hvilke ansvarsoppgaver.

Pass på at alle føler at de har blitt hørt og anerkjent, og at alle er involvert i de prosessene som er aktuelle for deres rolle i arbeidet.

Vis og gjennomgå planen på et nytt SFO-møte og gi rom for nye innspill og mulige endringer.

Bruk planen aktivt i arbeidet fremover.

Evaluer og vurder tiltakene underveis sammen med personalet.

Trygge voksne

Dette temaet er tredelt og skal gjennomføres i rekkefølge fordi presentasjonene bygger på det dere jobber med i de foregående øktene. Det kan være fint at det går noe tid mellom hver økt, men ikke så lang tid at man må begynne på nytt. 3-5 uker er en anbefaling.

Hver økt skal kunne gjennomføres på mellom 45 og 60 minutter. Dere kan selvfølgelig fint bruke mer tid på refleksjonsoppgaver om dere har mulighet til det.

Del 1: Trygge voksne, trygge barn

Målet med denne økten er å skape refleksjon rundt hva en trygg voksen er og hvordan være det på best mulig måte i møte med barna på SFO.

Del 2: Anerkjennende kommunikasjon

Målet med denne økten er å forstå anerkjennende kommunikasjon og hvordan bruke dette i møte med barn og voksne på SFO.

Del 3: Oppfølging og Case

Denne økten starter med en liten oppsummering og repetisjon av de to foregående øktene.

Dette er en økt som kan være fin å gjennomføre etter det har gått noe tid hvor personalet har fått jobbet med det de har lært.

Resten av økten er et gruppearbeid hvor man jobber med situasjoner som deltakerne har med seg fra sin egen hverdag. Dere kan velge å lage casene i forkant, ellers er det satt av tid i gjennomføringen til å lage disse før man starter gruppearbeidet.

Forberedelser:

Til alle del-øktene trenger du:

- lyd til å vise filmer i disse tre øktene.
- ark/post-it-lapper og noe å skrive med.

Til **del 2** trenger du også:

- målene fra forrige økt
- hvis du ønsker;

skriv hvert av disse punktene (eller egne punkter som er mer relevante for deres SFO) på en tavle / plakat slik at innspill fra post-it-lappene kan plasseres under riktig kategori;

Hva vil dere gjøre for å være trygge voksne når dere:

- *tar imot barna når de kommer til SFO?*
- *under måltidene?*
- *hjelper og støtter barna i lek og aktivitet?*
- *når det oppstår konflikter eller utfordrende situasjoner?*
- *når dere sender dem hjem?*

Etterarbeid og oppfølging

Del 1:

Lag en oppsummering i etterkant med målene dere ble enige om for *hvordan dere sammen kan være trygge voksne i møte med alle barn på deres SFO* (slide 9).

Heng målene synlig for personalet og tilgjengelig slik at det er lett å minne hverandre på hva dere jobber med. Det kan være lurt å lage målene så enkle og konkrete som mulig for å gi en følelse av at dette er overkommelig.

F.eks. «På vår SFO møter vi alle barn med et smil hver dag» eller «Vi voksne bytter aktivitet med hverandre når en av oss trenger det.»

Ha spesielt fokus på disse målene i en avtalt periode før neste økt.

I neste opplæringsøkt starter man med en evaluering av hvor langt man har kommet mot å nå målene – og om det trengs mer støtte for å nå målene.

Alle ansatte får også i oppgave å skrive et personlig mål for å bli en tryggere voksen på SFO. Dette målet trenger de ikke å dele med noen, men det kan være fint å minne dem om dette samtidig som man evaluerer fellesmålene.

Del 2:

Bygg videre på målene fra forrige økt og ta utgangspunkt i refleksjonene i forhold til konkrete situasjoner i SFO-hverdagen (se slide 22: Veien videre). Vurder om dere skal endre på målene, velge ut noen nye eller jobbe videre med målene dere allerede har laget.

Heng målene synlig for personalet og tilgjengelig slik at det er lett å minne hverandre på hva dere jobber med. Det kan være lurt å lage målene så enkle og konkrete som mulig for å gi en følelse av at dette er overkommelig.

F.eks. «Om morgenen hilser vi på alle barna med navn og et smil» eller «Vi voksne leker med barna».

Ha spesielt fokus på disse målene i en avtalt periode.

Sett av noe tid på et SFO-møte for å evaluere hvor langt man har kommet mot å nå målene – og eventuelt hva som trengs av støtte for å nå målene.

Inkluderende fellesskap

Målet med denne økten er å få en dypere forståelse for hva et inkluderende fellesskap er, og hva dette betyr for arbeidet på deres SFO. Økten skal sette i gang noen tanker rundt fellesskapsfølelsen både i personalet og blant barna, og øke bevisstheten rundt arbeidet med inkludering og fellesskap på deres SFO.

Forberedelser:

Du trenger ark og noe å skrive med.

Etterarbeid og oppfølging

Etter denne økten får alle i oppdrag å lete etter situasjoner og steder som er positive med tanke på inkluderende fellesskap. Hva er det som fungerer bra og hvordan blir alle en del av fellesskapet her?

Det bør legges til rette for å kunne snakke sammen og reflektere rundt mulighetene til å få til dette gode fellesskapet på i situasjoner/arenaer hvor det oppleves mer utfordrende.

Bruk noe tid på et av de neste SFO-møtene til å snakke om det positive som personalet har sett i forhold til inkludering og fellesskap de siste ukene. Ta også imot innspill på hvilke situasjoner/arenaer det burde gjøre endringer på, og eventuelle forslag til endring. Velg dere noen endringer dere vil starte opp med først og gi noen ansvaret for å følge opp dette.

Lekens verdi

Lek har en stor egenverdi og nytteverdi. Barn kommuniserer og lærer gjennom lek, og ikke minst opplever de på lystbetonte følelser. Denne økten skal dere jobbe mot en felles forståelse for viktighet av lek, og den voksnes rolle i leken.

Forberedelser:

Du trenger lyd til å vise film i denne økten.

Etterarbeid og oppfølging

I etterkant av denne økten bør de ansatte oppfordres til å se nye og kreative løsninger på utforming og materiell på deres SFO.

Det kan være nyttig å sette av tid til at noen samarbeider om de ulike rommene og uteområdet for å gjøre eventuelle endringer som kan legge til rette for mer inspirerende lek.

Dette kan også gjøres i SFO-tiden sammen med barna, hvor de kan bidra med sine tanker og innspill.

Tips til lek uten fasit: [Bilder \(papperiet.no\)](http://bilder.papperiet.no)

En plass for alle

I Rammeplan for SFO står det at *respekt for ulikhet og anerkjennelse av mangfold skal legges til grunn for arbeidet i SFO*.

I denne økten skal dere jobbe mot en felles holdning og forståelse i møte med barn med ulik bakgrunn og behov. Vi skal ikke møte alle likt, men vi skal møte alle barn som like viktige og verdifulle.

Forberedelser:

Du trenger:

- lyd til å vise film.
- en tavle hvor du skal skrive opp innspill som skal synliggjøres for alle.
- ark (og post-it-lapper) og noe å skrive med.

Etterarbeid og oppfølging

Etter denne økten får alle i oppdrag å lete etter situasjoner og steder som er positive med tanke på inkludering og mangfold. Hva er det som fungerer bra og hvordan blir alle en del av fellesskapet her?

Det bør legges til rette for å kunne snakke sammen og reflektere rundt mulighetene til å få til dette gode fellesskapet på i situasjoner/arenaer hvor det oppleves mer utfordrende.

Bruk noe tid på et av de neste SFO-møtene til å snakke om det positive som personalet har sett i forhold til inkludering og mangfold de siste ukene. Ta også imot innspill på hvilke situasjoner/arenaer det burde gjøres endringer på, og eventuelle forslag til endring. Velg dere noen endringer dere vil starte opp med først og gi noen ansvaret for å følge opp dette.

Barns medvirkning

Målet med denne økten er å få en felles forståelse for begrepet *medvirkning* og hvordan man kan jobbe konkrete med dette på SFO.

Forberedelser:

Du trenger:

- lyd til å vise film i denne økten.
- ark og noe å skrive med, eventuelt også tegning/bilde av en stige til hver gruppe.

Etterarbeid og oppfølging

Lag en konkret plan for arbeidet med medvirkning med utgangspunkt i innspillene fra personalet. Velg ut noen få, konkrete områder dere ønsker å jobbe med, og utvid senere.

Pass på at alle føler at de har blitt hørt og anerkjent, og at alle er involvert i de prosessene som er aktuelle for deres rolle i arbeidet.

Vis og gjennomgå planen på et nytt SFO-møte og bruk planen aktivt i arbeidet.

Evaluer og vurder tiltakene underveis og sammen med personalet.

Sosial kompetanseheving mot utenforskap

I denne økten er det fokus på barns sosiale kompetanse som en viktig faktor mot utenforskap, og den voksnes betydning for at barna får mulighet til å utvikle gode sosiale ferdigheter.

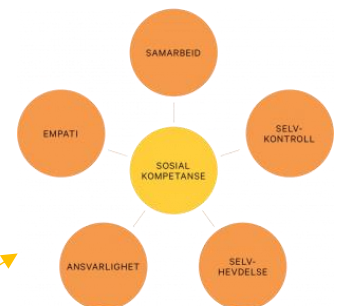
For at barn skal finne sin plass i leken og samhandle positivt med andre mennesker i ulike situasjoner, må de ha tilegnet seg sosial kompetanse (Pape, 2013). Den sosiale kompetansen uttrykkes og utvikles

gjennom alle handlinger og situasjoner som barnet opplever i løpet av dagen (Kunnskapsdepartementet, 2011). Jo tidligere, og jo bedre vi voksne klarer å støtte barnas utvikling i sosial kompetanse, jo større muligheter er det for at barna vil oppleve gode sosiale samspill og videreutvikle de sosiale ferdighetene sine. Barn med gode relasjoner vil oppleve bedre psykisk helse gjennom livet.

Pape (2013) hevder at sosial kompetanse handler om evnen til å samhandle hensiktsmessig med andre mennesker i forskjellige situasjoner. Dette betyr at det oppleves positivt for deg selv, samtidig som du er en positiv bidragsyter for fellesskapet. Det trekkes frem ulike sosiale ferdigheter, men her er definisjoner på de vi skal jobbe med i denne økten:

- **selvhevdelse:** å kunne hevde seg selv og egne meninger på en god måte, våge å stå imot gruppepress, ta initiativ og bli med på lek og samtaler som allerede er i gang, delta uoppfordret og invitere andre
- **selvkontroll:** å kunne tilpasse seg ulike situasjoner, håndtere konflikter og utsette egne behov og ønsker i situasjoner som krever turtaking, kompromisser og felles avgjørelser
- **empati:** å ha forståelse for andres perspektiver, tanker og følelser, kunne leve seg inn i andres situasjon, vise medfølelse og ta hensyn og kunne tolke og forstå følelsesuttrykk
- **samarbeid:** å kunne dele med andre, hjelpe andre, ta imot beskjeder og følge regler.
- **ansvarlighet:** overholde reglene og normene i de situasjonene vi er i, holde avtaler og være til å stole på, utføre oppgaver, kommunisere med voksne og vise respekt for andres eiendeler og arbeid.

Barn som holdes utenfor lek kan oppleves som dårlige til å leke. Dårlig språk og sosial kompetanse er også en faktor. Vennskap er frivillig, og det er ikke mulig å tvinge noen til å bli venner. Det er derfor avgjørende hvordan vi voksne tilrettelegger for at barn har mulighet for å utvikle gode sosiale ferdigheter og kompetanse, og derav gode lekeferdigheter. Dette kan f.eks. gjøres gjennom veiledning i fri lek, organiserte lekeaktiviteter, lekegrupper, rollespill og samlinger.

Forberedelser:

Du trenger:

- lyd til å vise filmer i disse øktene.
- ark og noe å skrive med.
- skriv ut tankekart (vedlegg 2) om sosiale kompetanse (et til hver gruppe)

Etterarbeid og oppfølging

I denne økten skal dere jobbe med å finne konkrete øvelser og aktiviteter for å øve på sosiale ferdigheter. Samle inn tankekartene med innspill og forslag, og bruk disse til å lage en (periode)plan med idéer til aktiviteter og arbeidsmetoder fremover.

På neste SFO-møte viser du frem planen og tar imot eventuelle innspill til endringer.

Alle får i oppdrag å jakte på det gode barna gjør, med et spesielt fokus på vennskap og inkludering.

Øvelser og oppgaver

I denne presentasjonen ligger det rett og slett forslag til ulike caser, refleksjonsoppgaver og øvelser som kan gjennomføres på SFO-møter som utgangspunkt for refleksjon og samtale.

Dette er oppgaver som kan bidra til et bedre profesjonsfelleskap og en god kultur på arbeidsplassen, i tillegg til at det kan være et fint avbrekk i løpet av møtetiden.

Her kan man velge å bare bruke 5 minutter eller sette av lengre tid.

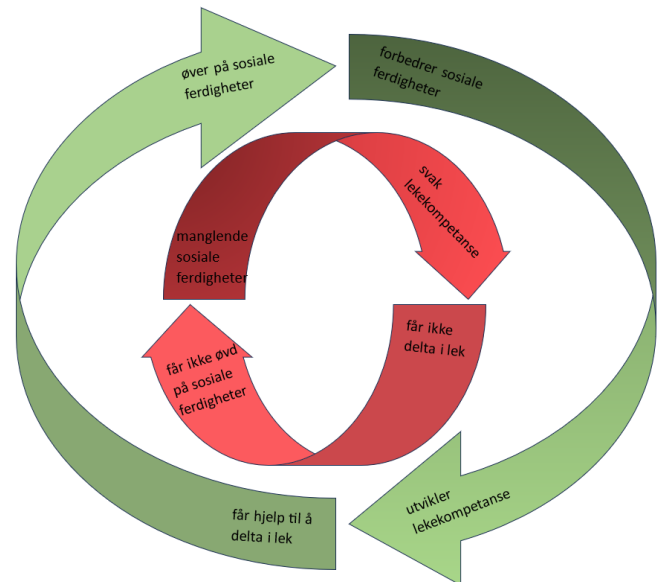
Målet er at disse oppgavene som er mindre tidkrevende og kan tas i bruk oftere, skal bidra til å jevnlig skape muligheter for refleksjon, samhold, god arbeidskultur og felles holdninger.

Aktivetskassen

Aktivetskassen er en samling av aktiviteter og øvelser for å jobbe med barns sosiale kompetanse, fellesskap og vennskap. Aktivitetene er fordelt på fem hovedtemaer.

Sosial kompetanse er avgjørende for hvordan barn blir inkludert i lek. SFO har en unik mulighet til å øve på sosiale ferdigheter og øke den sosiale kompetansen til barna. Gjennom organisert lek og øvelser kan den voksne i større grad styre hvilke ferdigheter man øver på. I perioder kan det være nyttig å ha fokus på enkelte områder som man ser kan være utfordrende hos barnegruppa.

Det er samtidig viktig å legge vekt på hvor betydningsfull den frie leken er for utvikling av sosial kompetanse. Her må blant annet barna lære seg å ta hensyn til hverandre, ta initiativ, hevde sine egne meninger og løse konflikter på en god måte. Mange barn lærer disse ferdighetene uten for mye innblanding fra voksne. Likevel er det også mange barn som trenger veiledning og støtte fra trygge voksne for mestre ulike sosiale ferdigheter. Det er viktig at voksne gir denne hjelpen tidlig nok ved å være med i leken eller tett på for å kunne veilede med en gang anledningen kommer. Vi vet at det er vanskeligere for barnet å mestre de sosiale ferdighetene når man allerede har havnet utenfor det sosiale samspillet i gruppa. Det blir en ond sirkel hvor manglende ferdigheter fører til færre muligheter for å delta i sosialt samspill, som igjen fører til manglende muligheter for å opparbeide seg sosiale kompetanse.

Aktivitetene er hentet fra ulike bøker og nettsider utviklet av fagpersoner. De fleste aktivitetene er imidlertid utviklet av Voksne for Barn eller hentet fra livsmestringsprogrammene våre.

Temaene

Temaene for aktivitetene er utarbeidet etter innspill og ønsker fra ansatte i SFO, og med utgangspunkt i temaene for opplæringsøktene og målet for å utvikle barnas sosiale kompetanse.

Temaene som (pr. nå) er laget aktiviteter og øvelser til;

Bli-kjent

Mestringsstrategier

Kommunikasjon og samarbeid

Inkludering og vennskap

Fellesskap

Bli-kjent aktiviteter

Her ligger det aktiviteter som kan brukes både på bli-kjent-dagene før oppstart i august og etter oppstart. Det er aktiviteter for å lære navn, men også for å få vite mer om hverandre.

Aktivitetene bidrar til at barna får øvd på mange ulike ferdigheter.

De må ta kontakt med andre på en hyggelig måte, vite hva de skal spørre om og huske hvem de har snakket med og hva de har fått vite, enten det er navn eller interesser.

Noen av aktivitetene krever at barna må ta initiativ og være selvstendige. Dette er ferdigheter som kan være utfordrende, men også en måte for barn som kan være sjenerte og forsiktige til å kunne ta kontakt med andre på en mer ufarlig måte fordi det er gjennom lek. Det er øvelser som skaper mye latter og moro, og barna blir kjent med hverandre på en annerledes måte.

Barna får også muligheten til å finne ut mer om hverandre og kanskje finne andre som har ting til felles med en selv, som en ikke visste om.

Det er forslag til aktiviteter som kan brukes sammen med fadderne, gjerne på våren for å bli bedre kjent med både SFO, skolens område og hverandre.

Mestringsstrategier

Her ligger det aktiviteter som bidrar til å gi barna gode strategier for å håndtere vanskelige situasjoner. Det er lagt opp til samtaler med barnegruppa for å hjelpe hverandre å finne gode løsninger.

Barna lærer om «Gullregelen – for å velge en god løsning» og «4 trinn til en god løsning».

Det første trinnet mot en god løsning er å roe ned.

Derfor ligger det forslag til avslapnings- og pusteøvelser som man kan øve på sammen med barna. Dette er øvelser som man fint kan ta i bruk i løpet av en hektisk SFO-dag, f.eks. etter utelek for å roe ned. Det er en fordel å repetere de samme øvelsene flere ganger slik at elevene lettere kan ta dette i bruk i en mer følsom situasjon.

Aktivitetene bidrar til at barna finner gode løsninger sammen med hverandre, og øver seg på å bruke disse i situasjoner som kan være vanskelige.

Kommunikasjon og samarbeid

Her ligger det aktiviteter som hjelper barna å forstå ulike måter å kommunisere på, og forskjellen mellom god og negativ kommunikasjon.

Alle aktivitetene legger også opp til samtaler med barnegruppa, men de fleste kan også brukes kun som aktivitet.

Inkludering og vennskap

Her ligger det aktiviteter som skal lære barna hvordan man er en god venn.

Det er lagt opp til samtaler og praktiske oppgaver og øving over tid. Barna skal samarbeide og gi hverandre gode tips og råd til hvordan man kan få nye venner og beholde venner.

Alle aktivitetene legger også opp til samtaler med barnegruppa, men de fleste kan også brukes kun som aktivitet.

Fellesskap

Her ligger det aktiviteter som skal bidra til at alle barna føler et fellesskap og tilhørighet til gruppa. Det er øvelser som synliggjør likheter og forskjeller mellom barna og hvordan alle er en viktig del av fellesskapet uansett. Det legges opp til at man skal bli bedre kjent med de man ikke kjenner så godt fra før.

Det er aktiviteter som kan være fine å bruke i oppstarten og når man skal endre gruppesammensetninger. De kan bidra til å få i gang samtaler med noen man ikke kjenner så godt, og

samtidig kan aktivitetene bidra til at man blir raskere kjent fordi målet nettopp er å finne ut mer om hverandre.

Noen av aktivitetene kan være nyttig å bruke for å løse opp i allerede fastlåste relasjoner fordi man må øve seg på å lete etter ting man har til felles. Dette kan være en nyttig ferdighet å ha med seg når man skal bli kjent med nye mennesker.

Forslag til bruk

Flere av aktivitetene oppfordrer til kreative og praktiske aktiviteter som kan gi barna en følelse av mestring og stolthet, og mulighet til å bidra med å utvikle noe som er både nyttig og synlig for andre.

Det ligger forslag i årshjul til når temaene og aktivitetene kan passe fint å jobbe med, men aktivitetene kan brukes når som helst og uavhengig av hverandre.

De fleste aktivitetene kan man gjøre flere ganger.

Noen av aktivitetene som innebærer å lage en plakat eller lignende, kan gjerne gjøres flere ganger, med ulike barnegrupper for eksempel.

Aktivitetene kan tilpasses og det kan gjøres lokale varianter som passer for akkurat deres SFO.

Forslag til årshjul

		Tema fra kompetansebank /aktivitetsbank
Januar	Ta kontakt med barnehagene og finn tid for besøksdager	Trygge voksne (del 1)
Februar	Avklar hvem som er ansvarlig for 1. trinn til høsten	Barns medvirkning Kommunikasjon og samarbeid
Mars	Overføringsmøter om enkeltbarn - Husk å videreformidle til alle som trenger informasjon Besøksdager i skolegården Kontaktpersoner på SFO besøker barna i barnehagen	Overgang fra barnehage til SFO
April	Overføringsmøter om enkeltbarn - Husk å videreformidle til alle som trenger informasjon Besøksdager i skolegården Kontaktpersoner på SFO besøker barna i barnehagen	Trygge voksne (del 2)
Mai	Besøksdager på SFO – hilse på ansatte Sende ut «Bli-kjent-skjema» til foreldre og barn Sende ut informasjon til foreldre Foreldremøter	Inkludering mot utenforskap Bli-kjent-aktiviteter
Juni	Besøksdager på SFO – aktiviteter fra SFO Fysiske forberedelser (garderobeplass, navnelapper, plakater etc.) Åpen SFO for førskolebarna og foreldre etter stengt tid – få oppleve vanlig SFO dag	Trygge voksne (del 3) Bli-kjent-aktiviteter
Juli	Sommerferie	Sommerferie
August	God bemanning og tydelige ansvarsoppgaver til ansatte - ingen har ferie i oppstarten (?)	Bli-kjent-aktiviteter
September	Evaluer oppstart på SFO-møte - er alle barna del av gode fellesskap?	Inkluderende fellesskap Fellesskap
Oktober	Fokus på lek og fellesskap - hvordan kan alle voksne og barn delta i lek?	Lekens verdi Inkludering og vennskap
November		Profesjonsfellesskap og kultur på arbeidsplassen Fellesskap
Desember		Inkludering av alle barn Mestringsstrategier

Forslag til verdensdager som kan markeres	
Internasjonal popkorndag	19. januar
Verdens snø-dag	21. januar
Den internasjonale klemmedagen	21. januar
Samenes nasjonaldag	6. februar
Valentines dagen	14. februar
Den internasjonale morsmålsdagen (UNESCO)	21. februar
Verdensdagen mot all diskriminering (UNAIDS)	1. mars
Internasjonal kvinnedag	8. mars
Internasjonal dag for lykke	20. mars
Verdens vanndag	22. mars
Vaffeldagen	25. mars
Aprilsnarr	1. april
Gulrotdagen	4. april
Kakedagen	8. april
Verdensdagen for kreativitet og innovasjon	21. april
Internasjonal Moder Jord-dag	22. april
Den store SFO-dagen! (nasjonal)	24. april
Verdensdagen for kulturelt mangfold (UNESCO)	21. april
Dansens dag	29. april
Verdensdagen for bier	20. mai
Verdens melk-dag	1. juni
Verdens sykkeltdag	3. juni
Verdens miljøtdag	5. juni
Den internasjonale vennskapsdagen	30. juli
Kanelbollens dag	4. oktober
Verdensdagen for psykisk helse	10. oktober
Den internasjonale jentedagen	11. oktober
FN-dagen	24. oktober
Den internasjonale teddybjørndagen	27. oktober
Halloween	31. oktober
Verdens toleransedag	16. november
Barnekonvensjonens bursdag / FNs internasjonale barnedag	20. november
Internasjonal solidaritetsdag	20. desember

Kildehenvisning:

[Rammeplan for SFO \(udir.no\)](#) (2021)

Kunnskapsdepartementet, veileder *Fra eldst til yngst – samarbeid og sammenheng mellom barnehage og skole* (2008): [f-4248-fra-eldst-til-yngst.pdf \(regjeringen.no\)](#)

Fadderprogram – *En for alle, alle for en*, Unicef: [Fadderprogram for grunnskolen | UNICEF](#)

Udir – kompetansepakker: *Inkluderende praksis*

Udir – kompetansepakker: *Trygt og godt miljø i SFO*

Fagbokforlaget; *Rammeplan for SFO – hvordan kan vi realisere planen sammen?* (2021) Frantz T. Gregersen og Terje Wiik

FIKS – *Hva er et profesjonsfelleskap?*;

<https://www.uv.uio.no/forskning/satsinger/fiks/kunnskapsbase/profesjonsfelleskap/hva-er-profesjonsfelleskap/hva-er-et-profesjonsfelleskap.html>

Udir – *Overgangen frå barnehage til SFO*; [Overgangen frå barnehage til SFO \(udir.no\)](#)

Fagbokforlaget; *Vennskap og inkludering i SFO* (2023) Robert Mjelde Flatås

Fagbokforlaget; *Relasjonskompetanse i SFO* (2018) Lisa Eiken

Voksne for Barn; Livsmestringsprogrammene Zippys Venner og Eples Venner

[Utenforsaksrapport sider lavoppløst.pdf \(vfb.no\)](#)

SFOnett.no

www.ndla.no

Udir – støttemateriell til Rammeplan for SFO

Udir – regelverk for SFO; [Regelverk for skolefritidsordningen \(SFO\) \(udir.no\)](#)

Hvem er du?

Vi gleder oss veldig til akkurat du skal starte på SFO hos oss, og alt det fine og morsomme vi skal gjøre sammen. Har du lyst å tegne eller skrive litt om hvem du er så blir vi litt bedre kjent med deg allerede? Du kan godt få hjelp av noen hjemme hvis du vil.

Jeg heter

Sånn ser jeg ut:

Dette liker jeg å gjøre:

Dette gleder jeg meg til på SFO:

Det beste jeg vet:

